

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ.

ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ. — Η ΝΕΩΤΕΡΑ ΠΟΛΙΣ.

Ποῦ ἡ ἀρχαία Ἀλεξάνδρεια; ὁποία ἦν ὡς πρὸς τὴν νεωτέραν; οὐσιώδης σπουδὴ εἶνε πάντοτε τὸ νὰ ἰχνηλατῶμεν τὴν βαθμιαίαν αὐξήσιν πόλεως τινος ἢ λαμβάνομεν, οὕτως εἰπεῖν, τὸ μέτρον κατ' ἐκσχὰς διαφορὰς· ἀλλ' εἰς οὐδέν· ἴσως τόπον εἶνε τοσοῦτον ἀξιοπαρατήρητοι αἱ μεταμορφώσεις αὗται, αἱ τοπογραφικαὶ αὗται ἀλλοιώσεις, ὅσον ἐνταῦθα.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀφ' οὗ κατέστρεψε τὴν Τύρον, ἡ θύλησε νὰ καταστήσῃ ἄλλην πόλιν ἀντ' ἐκείνης. Αἱ ἀκταὶ τῆς Αἰγύπτου ἴσαν καταλληλότεραι πρὸς τὸ ἐμπόριον παρὰ ἡ παραλία τῆς Φοινίκης, καθότι διὰ τῆς Μεσογείου ἐξηκολουθεῖτο πάντοτε ἡ μετὰ τῆς Εὐρώπης συνάφεια, καὶ διὰ τοῦ Νείλου καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης προσηγγίζοντο αἱ Ἰνδίαί. Ἐν δὲ μόνον σημεῖον ἐπὶ πάσης ταύτης τῆς παραλίας παρεῖχε καλὸν ἀγκυροβόλιον· καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐξελέξατο τὸ σημεῖον τοῦτο μετ' ἀγγινοῖας χιλιᾶκις ἐπαινεθείσης, ἣν ὁ Ναπολέων ἐκτιμῶν, εἶπεν, ὅπερ δὲν ἐφρόνει ἴσως, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἀνεδείχθη μέγας μᾶλλον διὰ τῆς ἐκλογῆς ταύτης παρὰ διὰ πασῶν τῶν ἐκστρατειῶν του.

Ὁ Μακεδὼν βασιλεὺς διὰ τῆς κτίσεως τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπραγματοποίησε τὴν ἑνωσιν τῆς Ανατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, ἥτις ἦν τὸ ὄνειρον τῆς μεγαλοφύας του, καὶ ἦν, καθ' ἣν ἡμέραν τὸν κατέλαβεν ὁ θάνατος, ἐπειράτο νὰ καταστήσῃ ὑπ' ἄλλην μορφήν εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Κατὰ τινὰ Ἀλεξανδρινὴν παραδοσιν ὁ κατακτητὴς εἶδε κατ' ὄναρ τὸν Ὁμήρου δεικνύοντα εἰς αὐτὸν τὴν νῆσον Φάρον ὡς τὴν καταλληλοτέραν θέσιν διὰ τὴν πόλιν ἣν ἐμελέτα νὰ κτίσῃ. Ὁ Ἀλέξανδρος ὑπήκουσεν εἰς τὸν ποιητὴν, ὃν πασίγνωστον εἶνε πόσον ἐτίμα κατ' ἐξοχὴν, καὶ ἐκήρυξεν ὅτι ὁ Ὁμηρος ἐκτὸς τῶν ἄλλων προτερημάτων του ἦν καὶ ἐξαίρετος ἀρχιτέκτων· ὁ τοιοῦτος ἐπαινος ἦν ἐπόμενον νὰ γεννηθῇ εἰς πόλιν ὅπου ὁ Ὁμηρος, τὸν ὁποῖον οἱ κάτοικοι ἔλεγον Αἰγύπτιον, ἐθεωρεῖτο ὡς Θεός, ὁ δὲ Σωτὴς ὡς ἀπερίττος· ἀλλὰ δὲν ἐπτοχάσθησαν ὅτι οἱ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ἀναγγελθέντες δύο στίχοι ἦσαν αὐτοὶ ἐκεῖνοι οἱ στίχοι οἱ περιέχοντες βαρεῖαν ἀπάτην γεωγραφικὴν, ὡς θέτοντες τὴν νῆσον Φάρον εἰς μιᾶς ἡμέρας ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς στερεᾶς. Εἶνε τῷ ὄντι ἀκατανόητον πῶς νῆσος κειμένη εἰς τοιαύτην ἀπόστασιν, ἥδύνατο νὰ ὑποδειχθῇ ὡς θέσις πρόσφορος διὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Μόνον ὅστις ἐπεθύμει νὰ εὕρῃσκη τὰ πάντα εἰς τὸν Ὁμήρου, ἥδύνατο νὰ εὕρῃ τὴν ἐνδειξιν τῆς θέσεως ταύτης τῆς πόλεως εἰς ἔπος δεικνύον πόσον ὁ Ὁμηρος εἶχε ψευδῇ ἰδέαν περὶ τῆς ἀκτῆς ἐφ' ἣς ἐκρεπε νὰ οἰκοδομηθῇ (1).

Δεύτερος θεμελιωτὴς τῆς Ἀλεξανδρείας ἐγένετο Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ, ὁ μόνος μέγας ἀνὴρ τῆς γενεᾶς του, καὶ ἀδελφός, ὡς ἐλέγτο, τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὃν ἐπετηδεύετο νὰ ὁμοιάζῃ· οὗτος ἀπεπεράτωσε τὸ ἔργον ἐκείνου. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐχάραξε τὸ γενικὸν σχέδιον τῆς πόλεως, ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἀνήγειρε τὰ τεῖχη καὶ τοὺς ναοὺς τῆς.

Ἀπ' ἀρκτου πρὸς μεσημβρίαν ἡ ἑκτασις τῆς ἀρχαίας Ἀλεξανδρείας προσδιορίζεται ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ σχηματισμοῦ τῶν τόπων· συμπίεζομένη μεταξὺ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς Μαριώτιδος λίμνης ἐπὶ γλώσσης γῆς στενωτέρας ἄλλοτε παρὰ σήμερον (1), ἡ Ἀλεξάνδρεια ἀπετέλει παραλληλόγραμμον ἐκτεινόμενον τρεῖς μᾶλλον κατὰ μῆκος παρὰ κατὰ πλάτος· τὸ ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς μῆκος ἐξίσου ὡς ἐγγιστα τὰ τρία τέταρτα τῆς μεγάλης διαμέτρου τῶν Παρισίων (2), κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν, ἀλλὰ ἡ μικρὰ διάμετρος τῶν Παρισίων ἀπ' ἀρκτου πρὸς μεσημβρίαν εἶνε τριπλασία ἢ καὶ τετραπλασία τῆς τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἡ Ἀλεξάνδρεια πρέπει νὰ εἶχε τεσσάρων ἑως πέντε λευγῶν περίμετρον.

Οἱ ἀρχαῖοι παρωμοῖζον συνήθως τόπον ἢ πόλιν τινὰ με ἀντικείμενον μετρίως ἐνίστε ὁμοιάζον τὴν Ἰταλίαν π. χ. με φύλλον κισσοῦ, τὴν Πελοπόννησον με φύλλον πλατάνου, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον παρωμοῖσαν καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν με μανδύαν Μακεδονικόν, ὡς ὁ Ἀλέξανδρος νὰ ἐρρίψῃ τὸν μανδύαν του ἐπὶ τῆς ἄμμου δ' ἂν νὰ χρῆμαιμύσῃ ὡς τύπος τῆς μελετωμένης πόλεως (3), αἱ δὲ ἀρχαιολόγοι χαρίζομενοι ὁπωσοῦν, κατώρθωσαν νὰ ἀνεύρωσιν εἰς τὸ σχῆμα τῆς Ἀλεξανδρείας τὸν ἀρχικὸν σχηματισμὸν τοῦ εἰρημένου μανδύου. Ἡ θέσις τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀφαιρουμένης πάσης μεταφορᾶς, ἐννοεῖται κάλλιστα, αὕτη ἦν πόλις κειμένη μεταξὺ τῆς θαλάσσης καὶ μιᾶς λίμνης ὡς τὸ Στοκόλμ. κατὰ δεξιὰν καὶ ἀριστεράν ἡ ἀκτὴ ἦν περισκαμμένη ὑπὸ δύο ὄρμων, τοῦ τῆς δύσεως καὶ τοῦ τῆς ἀνατολῆς, καὶ μεταξὺ τῶν δύο, μακρὸν ἑπτασταδίον πρόχωμα ἦν ὡνε τὴν πόλιν μετὰ τῆς μικρᾶς νήσου Φάρου. Τὸ πρόχωμα τοῦτο ἦν γέφυρα καὶ ὑδραγωγὸς καὶ ὑποκάτωθεν εἶχον κατασκευάσθαι δύο ἀψίδας ὑφ' ἧς τὰ πλοῖα εἰδύναντο νὰ διέρχωνται ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἄλλον λιμένα· ὁ πρὸς δυσμὰς λιμὴν συνεκινῶναι μετὰ τῆς λίμνης ἥτις καὶ αὕτη εἶχε κοινωνίαν μετὰ τοῦ Νείλου διὰ διώρυγος. ὥστε ἐννοεῖται εὐκόλως πόσον ἡ διάταξις αὕτη ἦν ἐπιτηδεῖα πρὸς κίνησιν τοῦ θαλασσίου ἐμπορίου τῆς Ἀλεξανδρείας· διὸ καὶ εἰς τοὺς λιμένας τῆς τὰ πλοῖα, ὡς λέγει ὁ Στράβων, συνεσθρεύοντο πολυαριθμότερα παρὰ εἰς οἰονδήποτε ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου.

Εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν παρίστατο τάξις συμμετρι-

(1) Στράβ. Μετὰφρ. τοῦ Κ. Αντσανοῦ. Α. σ. 337.

(2) Ἡ Ἀλεξάνδρεια εἶχε 5,600 μέτρα. — Λατρώνης, ἐφημερίδα τῶν Σερβῶν. 1828. — Τὰ Παρίσια ἔχουν 7,819 μέτρα. Ἐρευνητικὰ πολιτογραφικὰ περὶ τῆς πόλεως τῶν Παρισίων, 1821.

(3) Ἀπέχον τὸ αὐτὸ σχῆμα εἰς τὴν εἰκάζομεν γῆν οἶαν εἰ ἀρχαῖοι τὴν ἀφανταζόντο· ὡς οὐδέποτε ὁ ἀρχαῖος κόσμος ἦταν διατεταγμένος κατὰ τὸ ἔγγραφο τοῦ Ἀλεξάνδρου.

(1) Περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου εἰς τὴν νῆσον Φάρον ἀποδιδραμένης ἀποστάσεως ἀπὸ τῆς στερεᾶς. Ἰδε Στράβ. Γεωγρ. βιβλ. Ι' σ. 38 Μα. Κε.

κή, ὡς συμβαίνει εἰς πᾶσαν πόλιν αὐτοσχέδιον ἥτις δὲν εἶνε τὸ βαθμιαῖον καὶ αὐτόματον ἔργον τοῦ χρόνου, ἀλλ' ἐξέρχεται αἰρυνθίως ἀπὸ τῆς γῆς ἐπὶ τῇ φωνῇ ἐνὸς ἀνθρώπου ἢ ἔθνους· τοιοῦτοτρόπως ἡ πόλις Λα Βαλέττα ἐν Μελίτῃ ὠκοδομήθη ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ τοῦ μεγάλου κυρίου (Grand-maitre), ὅστις ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὄνομα· τοιοῦτοτρόπως τὸ Βερολίνον διαγραφισθῆ ὡς στρατόπεδον ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου· τοιοῦτοτρόπως ἐγείρονται στιγμιαίως αἱ ὑπὲρ τῆς Ἀμερικανικῆς δημοκρατίας ὁσημέρτι ψηφίζόμεναι πόλεις· τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ Ἀλεξανδρεία ἀνηγέρθη ἐπὶ τῇ φωνῇ τοῦ στρατηγοῦ εὐρυθμοῦ καὶ τακτικῇ ὡς ἡ Μακεδονικὴ φάλαγξ· δύο μεγάλαι ἀγυιαί ἐτεμνον ἀλλήλας πρὸς τὸ κέντρον· ἡ μικροτέρα αὐτῶν εἶχε μίαν καὶ ἡμισίαν λεύκην μῆκος ἀπὸ τῆς μίαν κύλης μέχρι τῆς ἄλλης, καὶ ἑκατὸν ποδῶν πλάτος· πᾶσαι δὲ αἱ λοιπαὶ ἀγυιαί οὗται παραλλήλαι πρὸς ταύτας· τὰς δύο πρωτίστας, ἰδίῳ εἰς τὴν πόλιν ὁμοιότητα ζαφρικίου παρατηρηθεῖσαν καὶ ὑπὸ τοῦ Ἑμπουλφεῶ ἐτι κατὰ τὸν 14 αἰῶνα.

Ἡ τριζύτη διάταξις τῆς πόλεως παρῆχε μεγάλα ὠρελείας· αἱ ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν διευθύνονται ἀγυιαί ἐδροσίζοντο ὑπὸ τοῦ θαλασσίου ἀνέμου ὅστις διέπνεε δι' αὐτῶν ἀνεμπόδιστως, καθὼς καὶ σήμερον ἐτι πρὸςπαυοῦντιν εἰς τὴν Αἴγυπτον νὰ προσπορίζωνται τὸν τοιοῦτον δροσισμόν δι' ἀνεμυγῶν ὡς τὸ πλατυνόμενον στόμιον διευθύνεται πρὸς ἄρκτον· δὲν δύναται δὲ νὰ ὑπάρῃ ἀντίθεσις τοιοῦτον ἐντελής ὅσον ἡ τοῦ παραλληλισμοῦ, τῆς εὐθύτητος καὶ τῆς πλατύτητος τῶν ἀγυιῶν· τῆς ἀρχαίας Ἀλεξανδρείας πρὸς τὰς καμπὰς τῶν στενῶν καὶ σκοτεινῶν ἀγυιῶν τῆς ὀλωκλήρης πόλεως τῆς διαδεγχεύεσθαι τὴν ἀρχαίαν.

Ἀνύχαιτος ἦν ἡ λαμπρότης τῆς ἀρχαίας Ἀλεξανδρείας· ὁ Ἀθηναῖος τὸν ὀνομάζει πολλάκις καλὴν καὶ χρυσήν, ὁ Φίλων καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης τὴν κηρύττουσι βασιλίδαν τῶν πόλεων· εἰς δὲ τὴν μυθιστορίαν τοῦ Ἀλεξανδρείου Ἀχιλλεύου τοῦ Τυτίου ἀπαντῶμεν εἰκόνα ζωηρὰν τῆς ἐντυπωσίσεως ἧς καὶ κατὰ τὸν 4' ἐτι αἰῶνα ἐναποιοῦν εἰς τοὺς ξένους τὰ θαυμάσια τῆς Ἀλεξανδρείας· «Τριῶν (λέγει) πλεῦντες ἡμερῶν εἰς Ἀλεξανδρείαν ἦλθομεν. Ἀνιόντι δὲ μοι κατὰ τὰς Ἡλίου κλουμίας κύλας, συνηγᾶτο εὐθύς τῆς πόλεως ἀπὸ ἅπτον τὸ κάλλος, καὶ μου τοὺς ὀρθαλμοὺς ἐγέμισεν ἡδονῆς· στήθμῃ μὲν κίωνων ὀρθοῖς ἐκαστέρωθεν ἐκ τῶν ἡλίου πυλῶν εἰς τὰς σελήνης κύλας· οὗτοι γὰρ τῆς πόλεως οἱ πυλωροί· ἐν μέσῳ δὲ τῶν κίωνων, τῆς πόλεως τὸ πεδίον· ὁδὸς δὲ διὰ τοῦ πεδίου πολλή, καὶ ἐνδημος ἀποδημία. ὀλίγου δὲ τῆς πόλεως σταδίους προελθὼν, ἦλθον εἰς τὸν ἐκώλυτον Ἀλεξανδρου τόπον· εἶδον δὲ ἐντεῦθεν ἄλλην πόλιν, καὶ σχιζόμενον ταύτης τὸ κάλλος· ὅσος γὰρ κίωνων ὀρχατος εἰς τὴν εὐθυωρίαν, τοσοῦτος ἕτερος εἰς τὰ ἐγκάρσια· ἐγὼ δὲ μερίζων τοὺς ὀρθαλμοὺς εἰς πᾶσας τὰς ἀγυίας, θεατὴς ἀκέρεστος ἦλθον, καὶ τὸ κάλλος ὅλως οὐκ ἐξήρχουν ἰδεῖν» (1).

Εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν μετὰ τοῦ μεγαλοπρεποῦς συνηνοῦτο καὶ τὸ ὠρελίμν· τὸ ὕδωρ τοῦ Νεῖλου διωχετεύετο δι' αὐλάς· εἰς πολυαριθμούς δεξαμενάς ἐξ ὧν ὕδρευοντο οἱ κάτοικοι, καὶ ὧν πολλαὶ τῶζονται ἐτι καὶ σήμερον, (2). Ἡ ὠρεαία ῥύμη, ἡ βασιλικὴ ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων καὶ αὐτοκρατορικὴ ἐπὶ τῶν Ρωμαίων λεγομένη ῥύμη ἔκειτο παρὰ τὸν πρὸς ἀνατολὰς λιμένα· τὰ ἀνάκτορα μετὰ τῶν παραρτημάτων αὐτῶν ἐν οἷς ἦσαν καὶ τὸ μουσεῖον καὶ ἡ μεγάλη βιβλιοθήκη κατεῖχον ἀπέραντον ἑκτασιν τόπου περιλαμβανούσαν τὸ πέμπτον μέρος τῆς πόλεως κατὰ τὸν Πλίνιον, κατὰ δὲ τὸν Στράβωνα τὸ τέταρτον ἢ καὶ τὸ τρίτον· ὅπερ δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν, διὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὰ ἀνάκτορα ταῦτα ἦσαν ἄθροισμα οἰκοδομῶν καὶ κήπων κατὰ τὸν Ἀσιατικὸν τρόπον, ὡς ἡ καθέδρα τῶν μεγάλων αὐτοκρατόρων εἰς Βελί· ἡ τὸ σερτεῖον τῶν σουλτάνων εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὡς ἡ χρυσὴ οἰκία τοῦ Νέρωνος ἥτις κατεῖχεν ὀλοκλήρον ῥύμην τῆς Ρώμης· ἡ τοῦ Παλατίου εἰς Εὐαγγελίην ἡ ἡ βίλλα Μίλλς εἰς Ἀγίαν Μαργαρίταν τὴν Μεγάλην.

Πρὸς τὸ μέσον τῆς πόλεως ἔκειτο ὁ τάφος τοῦ Ἀλεξανδρου, τὸ σῶμα τοῦ κατακτητοῦ τούτου ἀφαιρέθην ἀπὸ τοῦ Περδίκκα παρὰ Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος, ἐκομίσθη ἐπὶ κολοσσαίᾳ· ἀμάξης συρομένης ὑπὸ ἐξήκοντα τεσσάρων ἡμιόνων καὶ ἐτέθη εἰς χρυσοῦν φέρετρον ὅπερ ἐκλάπη ἔπειτα ὑπὸ τινος οὐτιδανοῦ Πτολεμαίου· μετατεθὲν δὲ μετὰ τὸ χρυσοῦν εἰς ὑάλινον φέρετρον καὶ κακῶς φυλαττόμενον ἐγένετο ἀρπάζειν καὶ τὸ σῶμα αὐτό καὶ ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἀλεξανδρείας ἥτις κατὰ τινὰ προφητείαν ἐπαληθεύεσθαι ἦν συνδεδεμένη μετὰ τῆς διατηρήσεως τῶν λεψάνων τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἀπετέλεσε μέρος τῆς Ἀσιανῆς ἱστορίας· τὸ μνημόσυνόν του διέμεινεν εἰς Αἴγυπτον ὡς καὶ εἰς Περσίαν καὶ εἰς Ἰνδίας ὅπου τὸ ὄνομα Ἰσκανδέρ σώζεται εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ καὶ μέχρι τῆς σήμερον. Οἱ Ἀραβες τῆς Ἀλεξανδρείας ἐδείκνυν κατὰ τὸν 16' αἰῶνα τάφον λεγόμενον τοῦ μεγάλου προφήτου Ἰσκανδέρ, ἀλλ' εἶναι διόλου ἀναπόδεικτον ἂν οὗτος ἦν ὁ ἀληθὴς τάφος τοῦ υἱοῦ τοῦ Φιλίππου· παράδοσις τῆς Ἀραβικῆς ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἰδρίση ἔθετε τὸν τάφον τοῦ Ἀλεξανδρου εἰς νῆτον ἀπωκισμένην, κατὰ τὰ πέρατα τῆς Λύττειος, ἐν τῷ μέσῳ Ζορώδου θαλάσσης. Εἶναι δὲ αξιοσημείωτον ὅτι ἡ φαντασία τῶν λαῶν ὠνευρεῖσθαι περὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀλεξανδρου ὅτι ἡ εἰμαρμένη ἐτέλεσεν ὡς πρὸς τὸν τοῦ Ναπολέοντος· ἡ ἱστορία εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ἐφάνη κατὰ τὸ ποιητικὸν μέρος ἐράμιλλος τῆς βιογραφικῆς παραδόσεως καὶ παραδόξως πως ἐν ᾧ ἡ Ἀσιανὴ φαντασία ἐπλάσσει ποίησιν διὰ τὸν ἥρωά της, ἡμεῖς ἀπεγυμνώσαμεν αὐτῆς τὸν ἡμέτερον.

Ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἐξετείνεται ἡ ὁδὸς ἡ

[1] Ἀχιλ. Τσι. Ἑρωτικῆ· Β. ε', β. 15.

[2] Οἱ χριστιανοὶ τῆς Αἰγύπτου ἀποδίδουν τὰς δεξαμενάς ταύτας εἰς περιρρέχοντιν ἐνὶ Ἰακωβίτῃ τοῦ 9 αἰῶνος.

απὸ τῆς Ἑλληνικῆς πόλεως πρὸς τὴν Αἰγυπτιακὴν ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὕψυτο ὁ λόφος καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἡ στήλη ἡ δεικνύουσα ἐτι καὶ σήμερον τὴν θέσιν τῆς ἀκροπόλεως, τοῦ Σερραπείου καὶ τῆς ἀρχαίας Ἀλεξανδρείας ἥτις ἐκαλεῖτο Ῥάκωτις· κατὰ δὲ τὸ δυτικώτατον ἄκρον ἦν ἡ λεγομένη νεκρόπολις· οἱ Αἰγύπτιοι ἐκ παλαιᾶς εἰσὼς πηγαζούσης ἐκ τῶν θρησκευτικῶν τῶν ἐθίμων εἶχον πάντοτε πόλιν νεκρῶν πλησίον τῆς πόλεως τῶν ζώντων κειμένην κατὰ δυσμὰς ὡς ἐνταῦθα, διότι ἐδόξαζον κατοικίαν τῶν ψυχῶν τὸν τόπον οὗτο εἶδεν ὁ ἥλιος, καὶ ἐξέρχον διὰ τοῦ αὐτοῦ ἱερογλυφικοῦ καὶ διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως ἀνέκει τὴν μυστηριώδη ἐσείνην κατοικίαν καὶ τὸν τόπον τῆς δύσεως κατὰ τὸ δυτικὸν τῆς Ἀλεξανδρείας ἦν τὸ προάστειον ὅπου ὁ Στράβων εἶδε τοὺς τάφους καὶ τὰς διὰ τὴν ταρίχευσιν τῶν νεκρῶν προσδιορισμένους οἰκίας· ἡ ῥύμη αὕτη ἦν ὡς τὸ Μνημόνιον τῶν Θεῶν ὅπερ περιεῖχε τὸ αὐτὸ εἶδος τῶν οἰκοδομημάτων καὶ ἐκεῖτο ὡσαύτως κατὰ τὸ δυτικὸν τῆς πόλεως, ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὁχθῆς τοῦ ποταμοῦ. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπεκράτητε πολὺν καιρὸν ὁ τόπος οὗτος νῦν ὀνομάζεται τόπος τῶν τάφων· οἱ χριστιανοὶ ἐξηκολούθησαν νῦν ἐνταφιάζωσιν ἐν αὐτῷ τοὺς νεκρούς των, καὶ ὁ ἅγιος Πέτρος πατριάρχης τῆς Ἀλεξανδρείας ἐκτίσεν ἐκεῖ δι' ἑαυτὸν μαυσωλεῖον· ἐτι δὲ καὶ σήμερον φαίνονται κατὰ τὸ δυτικὸν τῆς πόλεως αἱ κρύπται, ἴχνη τῆς ἀρχαίας νεκροπόλεως, φέρονται μὲν τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα, ἀλλὰ κατὰ μέρος αἰγυπτιακοὺς.

Ἡ Ἀλεξάνδρεια μᾶς δίδει ἐν τῶν παραδοξοτέρων παραδειγμάτων τῶν ἐκ τῆς καταπτώσεως τῶν πόλεων ἐκτοπίσεων. Ἡ Ρώμη κατέβη σχεδὸν ὁλόκληρος ἀπὸ τῶν ἐπτὰ λόφων εἰς τὸ πεδῖον τοῦ Ἀρεως. Αἱ Συρακοῦσαι περιεκλείσθησαν εἰς τὴν νήσον Ὀρτυγίαν· ὁ Ἀκράγας περιωρίσθη εἰς τὴν ἀκρόπολιν τοῦ ἡ δὲ Ἀλεξάνδρεια ἐπαθί τι παραδοξότερον· κατέρυγεν ἐπὶ τοῦ ἑπτασταδίου, τοῦ προχώματος δηλ. ἐκείνου τοῦ συνάπτοντος αὐτὴν μετὰ τῆς νήσου Φάρου καὶ ὅπερ ἐπλατύνθη μεγάλως ἐκ τῆς ἄμμου καὶ τῶν κατὰ τὴν βᾶσιν του σωρευθέντων συντριμμάτων· τοῦτο ὁμοιάζει ὀλίγον ὡς τὸ Χερσοῦργον νῦν μετετίθετο μίαν ἡμέραν ἐπὶ τοῦ προχώματός του.

Ἡ πόλις τῆς Ἀλεξανδρείας ἥτις εἰς πάντα καιρὸν ἦν στενὴ διὰ τὸ μῆκος τῆς ἐτι μᾶλλον συνεστέλλετο βαθμηδὸν πάντοτε, καὶ ὁ μανδύας τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐσμικρύνετο κατὰ τῆχος ὑπὸ τὴν ἀκμὴν τοῦ ἀκινάκου τοῦ Σουλτάν Μεχμέτη, ὥστε ἡ Ἀραβικὴ πόλις κατήντησε τὸ τρίτον τῆς ἀρχαίας πόλεως, καὶ τέλος ἐκ τοῦ ὑπὸ τῆς ψαλίδος τῶν αἰώνων περιεκομμένου μανδύου ἀπεκόπη τελευταῖον τι ῥάκος, καὶ τὸ ῥάκος τοῦτο εἶναι ἡ Ὄθωμανικὴ πόλις, ἡ σημερινὴ Ἀλεξάνδρεια. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀλεξανδρείας ἐλαβε διαφόρους μεταβολὰς κατ' ἀναλογίαν τῆς μεταβολῆς τῆς ἐκτάσεώς της· κατὰ τὸν καιρὸν Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου περιεῖχε 300,000 κατοίκων ἐλευθέρων (1)· ὅπερ, ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἡ Ἀλεξάνδρεια περιεῖχεν ἰσαριθμούς δοῦ-

λους ὡς αἱ Ἀθήναι, ἀποτελεῖ ἀριθμὸν 600,000 ἀτόμων (2) δηλαδή, ὅσος σχεδὸν ἦν ὁ πληθυσμὸς τῶν Παρισίων κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος (3). Οἱ Ἰουδαῖοι κατεῖχον δύο τῶν πέντε ῥυμῶν εἰς ἃς ἦν διηρημένη ἡ πόλις· ἡλαττώθη δὲ ὁρατικῶς ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅστις ἐτι ἐπὶ Γάλβᾳ εἶχε λάβη ἐπαισθητὴν μείωσιν (4)· ἐκπίπτων δὲ πάντοτε ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα, κατήντησεν εἰς 6,000 ψυχῶν, δηλ. εἰς τὸ ἑκατοστημόριον· σήμερον δὲ ἀνέβη πάλιν εἰς 600,000 ὅπερ ἐστὶ εἰς τὸ δεκαπλάσιον τοῦ προλαβόντος ἀριθμοῦ καὶ εἰς τὸ δεκατημόριον τοῦ ἀρχαίου· τῆς αὐξήσεως ταύτης αὐτουργός εἶναι ὁ Μεχμέδ Ἀλῆς ὅστις ἠνέωξεν ἐκ νέου δι' ὀχέτου τὴν τῆς πόλεως μετὰ τοῦ ποταμοῦ κοινωνίαν· πρέπει νὰ σπεύσω νὰ ἐξυμνήσω τὸ εὐεργέτημα τοῦτο, ἐπειδὴ, ὡς λέγουσιν, ὀλίγαι περιστάσεις ὅ' ἀπαντήσω εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἀνανεώσω τὸ τοιοῦτον εἶδος τοῦ ἐπαίνου.

Ἡ Ἀλεξάνδρεια ἦν πόλις ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανική, πόλις κατοικημένη καὶ φιλεργός ὡς αἱ ἡμέτεραι νεώτεραι πόλεις. « Εἶνε πόλις εὐδαίμων, λέγει ὁ Βεπίσκος, ὅπου οὐδεὶς διαίγει ἐν ὀκνηρίᾳ· » τὰ ὑελοουργεῖά της ἦσαν περίφημα· οἱ πεποικιλμένοι της τάπητες ὑπερέβαινον τοὺς τάπητας τῆς Βαβυλώνης, κατὰ τὸ μέτρον τῆς πόλεως ὑπῆρχε τόπος καλούμενος ἀργυρά· ἡ συνοικία τῶν πλουσίων ὅπου ἐπωλοῦντο πάντα τὰ πρὸς τὴν ποικιλωτέραν πολυτέλειαν· ἦν δὲ ὁ τόπος οὗτος εἶδος ἀγορᾶς πολὺ βεβαίως πλουσιωτέρας τῆς ἐνεστώσης ἀγορᾶς τῆς Ἀλεξανδρείας· ἡ βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ αὐτῆς δραστηριότης ἦν ἴδιον μᾶλλον τοῦ Ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος παρὰ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ, καθότι οἱ Ἀλεξανδρεῖς ἦσαν πολὺ ὀλιγώτερον Αἰγύπτιοι παρὰ Ἕλληες, ὡς ἀποδεικνύεται καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐλαττωμάτων των.

Οἱ Ἀλεξανδρεῖς ἦσαν λαὸς κοῦφος, χλευαστικὸς καὶ σπενδονίζων ἀπαύστως σατύρας ἢ ὠδὰς κατὰ τῶν διοικούντων αὐτοὺς· ἔδωκαν ὀνόματα γελοῖα εἰς τοὺς πλείους τῶν Πτολεμαίων· ἐτκώψαν τὸν Βεσπασιανὸν ὅστις σκώπτῃς καὶ αὐτὸς ἀνείχετο τοὺς ἀστεϊσμούς, ἐτκώψαν τὸν Καρκαλλαν ὅστις ἐξειδικήθη διὰ σφαγῆς τρομερᾶς· εἰς μὲν τοὺς πολέμους μέτριοι στρατιῶται ἐξέχοντες εἰς τὰς μάχας τῶν ἀλεκτρυόνων καὶ εἰς τὰ ἄγματα τῆς τραπέζης. Εὐμετάδλητοι, ἀνάγωγοι, πάντοτε ἐτοιμοὶ εἰς παραχὰς καὶ στάσεις, εἰς τρηλατούμενοι ὑπὸ τῶν παιδῶν τοῦ σχολείου καὶ τοῦ ἱππόδρομου οἱ Ἀλεξανδρεῖς περιεῖχον ἐν ἑαυτοῖς παράδοξον σύγκραμα τῆς Ἀθηναϊκῆς ζωηρότητος καὶ τοῦ φιλοταράχου ἡθους τῶν Βυζαντίων· ὁ χαρακτήρ των ἦν ὁ Ἑλληνικὸς χαρακτήρ μετὰ τινος βαρῆς τῆς σκοτεινῆς καὶ χολερικῆς κράσεως τῆς Αἰγυπτιακῆς φυλῆς· ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἦν ἐν Ἀλεξαν-

[2] Εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ ἀριθμὸς τῶν δούλων πάσης ἡλικίας καὶ παντὸς γένους ἐξῆσαν ὡς ἑγγίστη τὸν ὀλίγον πληθυσμὸν τῶν ἐλευθέρων. Λατρόνιοι, ἀπομνημ. Ἀκαδημ. σ. 149.

[3] Κατὰ τὰ ἐπτὰ πρῶτα ἔτη τοῦ αἰῶνος τούτου ὁ πληθυσμὸς τῶν Παρισίων ἦτον 547,556· κατὰ δὲ τὰ 1842 ἀνέβη εἰς 912,033. Ὁράτιος· καὶ μελέτη περὶ τῆς διοικήσεως τῆς πόλεως τῶν Παρισίων.

(4) Σχόριος, ἡ Αἰγυπτὸς ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου, σ. 45.

δρεία ἢ γλῶσσα τῶν δικαστηρίων, ὡς ἀποδεικνύεται φύσεως· ὥς βλέποντες τινὲς τὴν ἐν τῷ Σαρασίᾳ ἐκ τῶν πακύρων καὶ ἡ ἐπίσημος γλῶσσα, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν· ἡ γλῶσσα αὕτη εὐρίσκεται ὡσαύτως μόνῃ ἐπὶ τῶν νομισμάτων, μέχρι τοῦ Διοκλητιανοῦ. Ὁ Φίλων ἀναφέρων λέξεις Ἑλληνικὰς ἐν χρήσει εἰς Ἀλεξανδρείαν, λέγει ὅτι ἦσαν λέξεις τῆς ἐπιτοπίου γλώσσης. αἱ εἰσὶ καὶ ἡ δημοσία λατρεία ἦσαν Ἑλληνικαί, ὡς τὰ ἀποδεικνύουσιν ἡ περιγραφή τῶν εἰσοδῶν τοῦ Ἀδωνίδος εἰς τὰς Σαρακούσις τοῦ Θεοκρίτου καὶ ἡ ἐπίσημος κομπὴ ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου περιγραφομένη μετὰ τῶσαύτης λεπτομερείας ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου· κομπὴ ἀληθῶς Βακχικὴ ἐν ἣ παρίστανται ὁ Διόνυσος, ἡ Σεμέλη, καὶ οἱ Σιληνοὶ καὶ καθ' ἣν οὐδεμία θεότης Αἰγυπτιακὴ παρρησιάζεται. Φαίνονται δὲ ἐν αὐτῇ (ἐνδείξεις χαρακτηριστικῇ), αἱ τέσσαρες ὥραι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν ᾧ ὁ Αἰγυπτιακὸς ἐνιαυτὸς εἶχε τρεῖς μόνον.

Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ Ἀλεξανδρεία ἦν λίαν Ἑλληνικὴ, ἱκανῶς Ἰουδαϊκὴ, ὀλίγον Ῥωμαϊκὴ καὶ σχεδὸν οὐδαμῶς Αἰγυπτιακὴ· ἡ ἀλήθεια αὕτη φαίνεται ἐπαισθητῶς ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἐν ἣ μένει ὀρθίος εἰς μόνον κίων, Ἑλληνικὸς κατ' ἐμέ, καὶ δύο ὀδελίσκοι ἐλθόντες ἀλλαχόθεν καὶ κείμενοι ἐπὶ βάσεως Ἑλληνικῆς. Ἡ πόλις αὕτη εἶνε τετραμμένη πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἀντικρύζει τὰς Ἀθήνας καὶ τὸ Βυζάντιον, κεῖται εἰς ὀλίγων μόνον ἡμερῶν ἀπόστασιν θαλάσσης ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου, τῆς Σικελίας, τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, γειτνιάζει εἰς τὴν παραλίαν ἐκείνην ἐφ' ἣς ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τοῦ Πινδάρου ὑμνηθεῖσα Κυρήνη καὶ βλέπει σχεδὸν ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντός της τὴν κοιτίδα τοῦ Διὸς Κρήτην. ὅπερ ἐξέφρασα ἤδη περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ λαοῦ τὸ ἐπαναλαμβάνω περὶ πολλῶν περιφρήμων καταστημάτων, καθὼς τοῦ μουσείου καὶ τῆς βιβλιοθήκης· τὸ ἐπαναλαμβάνω περὶ τῆς φιλοσοφίας, τῶν γραμμάτων, τῶν ἐπιστημῶν, τῶν τεχνῶν, τοῦ χριστιανισμοῦ, τῶν αἱρέσεων, καὶ λέγω ὅτι τὰ πάντα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἦσαν καθαρῶς Ἑλληνικά καὶ πολὺ ὀλιγώτερον Αἰγυπτιακὰ ἢ Ἀσιατικὰ ἀφ' ὅσον κολλαχίς ἐνομίσθη.

Ἀρχομαι ἀπὸ τοῦ μουσείου· εἶναι γνωστὸν τὸ παράδοξον τοῦτο κατὰστημα ὅπερ κατέστη τὸ πρῶτον τῶν ἀκαδημιῶν, καὶ ἦν πλέον ἢ ἀκαδημία· οἱ σοφοὶ τοῦ μουσείου συνήρχοντο οὐχὶ μόνον διὰ συνεδριάσεις, ἀλλὰ καθήμενοι εἰς τὴν αὐτὴν τράπεζαν, διαγινόντες βίον κοινὸν εἰς μεγαλοπρεπὲς οἶκμα καὶ ἐλεύθεροι πάσης μερίμνης βιωτικῆς, ἐδύναντο νὰ ἀφοσιῶνται ὁλοκλήρως εἰς τὴν σπουδὴν τῶν γραμμάτων· τὸ κατὰστημα τοῦτο εἶχεν ἀρχὴν Ἑλληνικὴν. Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους ἔφερεν εἰς Ἀλεξανδρείαν μουσεῖον κατὰ μίμησιν τῶν τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Θεοφράστου, ἀλλὰ τὸ μουσεῖον τοῦτο ἦν οὐχὶ τοσοῦτον ἐλεύθερον ὑπὸ βασιλέα ὅσον ἦν ὑπὸ δημοκρατίαν. οἱ σατυρίζονται τοῦ καιροῦ τὸ ὠνόμασαν κλωδίον πλήρες σπανίων πτηνῶν. ἔμενεν ὁμῶς εἰσέτι ἐν αὐτῷ ἱκανὸν Ἀθηναϊκὸν δημοκρατικὸν πνεῦμα ὥστε φιλόσοφος τις τοῦ μουσείου ἐδυνήθη νὰ εἰπῃ πρὸς αὐτοκράτορα ὅτι ἡ δημοκρατία ἦν ἡ μόνη λογικὴ κυβέρνησις καὶ ὅτι ἡ μοναρχία ἦν ἐναντία τῆς

ἐγκατέκλεισιν ἐξέλαβον ὅτι ὑπὸ τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ἦν καὶ ἡ ἐν τῷ μουσεῖῳ ἐνοίκησις· ἀλλ' αὕτη ἐξ ἐναντίας ἦν πάντοτε χάρις καὶ οὐδέποτε κατὰ θλίψις, καὶ τοῦτο μόνον εἶνε τὸ μόνον ὅπερ δυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν Αἰγυπτιακὴν ἐπιβροχὴν· δὲν δύναμαι νὰ ἐκταθῶ περισσότερο, δὲν δύναμαι νὰ παραδεχθῶ τὴν γνώμην τοῦ Κ. Μάττερ, συγγραφέως βαθέως ποιήματος περὶ τῆς σχολῆς τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅτι ἰδέα συγχωνεύσεως μεταξὺ τῶν ἐπιστημῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ διοργανισμοῦ τῶν ἱερατικῶν σχολείων τῆς Αἰγύπτου (1) προήγαγε τὸ μουσεῖον· δὲν δύναμαι νὰ συμφωνήσω μετὰ τοῦ Κ. Οὐίλκινσον (2) ὅτι ὑπῆρχεν ἡ παραμικρὰ σχέσις μεταξὺ τοῦ μουσείου τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν ἱερῶν σχολείων τῆς Ἡλιουπόλεως, οὔτε τὸ εἰρημένον μουσεῖον ἐγένετο ποτε τὸ ἀτυλον τῆς Αἰγυπτιακῆς ἐκείνης σοφίας ἥς τὰ ἴχνη εἰς πᾶν ἄλλο μέρος εὐρίσκονται ἐκτὸς ἐπὶ τῶν μνημείων· τὸ μουσεῖον ἦν κατὰστημα Ἑλληνικόν ὡς καὶ τὸ ὄνομά του· οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ ἦσαν φιλόλογοι Ἕλληνες· σκοπὸς τῶν ἐργασιῶν των ἦσαν τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἡ Ἑλληνικὴ φιλολογία, καὶ οὐδὲν ἡ Αἰγυπτιακὴ ἢ ἱερατικὴ ἐφαίνετο εἰς τὸν διοργανισμὸν τοῦ μουσείου· ἀλλὰ τὸ μουσεῖον, λέγουσι τινὲς, διευθύνετο ὑπὸ ἱερέως καὶ ἦν ἐπομένως τὸ κατὰστημα τοῦτο ὡς τὰ λοιπὰ σχολεῖα τῆς Αἰγύπτου· κατὰ πρώτην προσβολὴν ἡ περίστασις αὕτη δύναται νὰ φανῇ ἀπορρασιτικὴ, ἀλλὰ παρατηροῦντες προσεκτικώτερον, βλέπομεν ὅτι ὁ ἀνώτατος οὗτος ἱερεὺς τοῦ μουσείου ἦν ἐπὶ μὲν τῶν Ἑλλήνων βασιλέων Ἕλληνας, ἐπὶ δὲ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων Ῥωμαῖος, ἐκτὸς δὲ τούτου τίνα θεότητα ὑπηρετεῖ; τὸν Ἀμμωνά, τὸν Θέτ ἢ τὸν Ὀσίριν; οὐδαμῶς· ἀλλὰ ὡς ὁ Κ. Λετρόννος τὸ ἀπέδειξε, τοὺς θεοὺς Πτολεμαίους. δύναται λοιπὸν ἱερεὺς τοιαύτης λατρείας νὰ θεωρηθῇ ὡς ἄλλο τι εἰμὴ ὡς ὑπαλλήλος ἐνδεδυσμένος χαρακτηριστῆρα ἐπίσημον καὶ διωρισμένον εἰς τὴν διακόσμησιν τοῦ τόπου; ἡ προεδρία τοῦ ὑπαλλήλου τούτου δὲν ἐπέφερε κατ' οὐδένα τρόπον τὴν ἐπιβροχὴν τῆς παλαιᾶς θρησκείας καὶ τοῦ παλαιοῦ ἱερατείου τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τοῦ διοργανισμοῦ τοῦ μουσείου· ἐκ τούτου τοῦ μουσείου διειρηθήθη πιστὸν εἰς τὴν ἀρχὴν του καὶ εἰς τὸ ὄνομά του, καὶ αἱ Ἀθηναῖοι μοῦσαι ἐφύλαξαν ἐν αὐτῷ μέχρι τέλους τὴν κυριότητά των (3).

Λέγει πρὸς τοῦτο ὁ Κ. Μάττερ ὅτι πνεῦμα συνδυασμοῦ μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Ἑλλάδος ἐκίνησε τὸν θεμελιωτὴν τῆς μεγάλης βιβλιοθήκης τῆς Ἀλεξανδρείας· κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦτον προέκειτο σκοπὸς συλλογῆς ἥτις νὰ περιλαμβάνη πάντα τὰ ἀπομνημονεύματα τῆς ἀνθρωπίνης μεγαλοφυΐας, καὶ νὰ συνάπτῃ τοὺς κώδικας τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἰουδαίας

[1] Μάττερ, ἱστορ. τῆς Ἀλεξανδρινῆς σχολῆς Β'. ἐκδοσις, Τ. Α' σελ. 42.

(2) Modern Egypt and Thebes, T. I. σ. 133—134.

[3] Τὸ μουσεῖον ὑπῆρχεν εἰσέτι ἐπὶ Θεοδοσίῳ. Θίαν ὁ πατὴρ τοῦ περιφάνου καὶ δυστυχῆς Ὑπατίου, ἦτον μέλος τοῦ μουσείου. — Φερδ. Βιβλ. Ἑλλ. 9. 169.

ε.λ. αὐται αἱ μᾶλλον πομπώδεις παρὰ ἀκριβεῖς ἐκ-
φράσεις φαίνεται νὰ ἐννοῶσιν ὅτι οἱ Πτολεμαῖοι εἶχον
συλλάβῃ τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ συνενώσωσιν εἰς τὴν βι-
βλιοθήκην τῶν μετὰ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς Ἑλ-
ληνικῆς φιλολογίας, τὰ γεννήματα τῆς Αἰγυπτιακῆς
φιλολογίας καὶ τῶν ξένων φιλολογιῶν· ὀφείλω δὲ νὰ
ἐμολογήσω ὅτι ὁ Κ. Μάττερ ἀπορρίπτει τὰς ὑπερβο-
λάς τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων καθ' οὓς Πτο-
λεμαῖος ὁ Φιλάделφος προσήλωσε τὸν νοῦν του ἐπὶ
τῶν ἀξιολόγων συγγραμμάτων τῶν εὐρισκομένων ὑπὸ
τὴν κυριότητα τῶν Αἰθιοπῶν, τῶν Ἰνδῶν, τῶν Περ-
σῶν, τῶν Βαβυλωνίων, τῶν Ἀσσυρίων, τῶν Χαλδαίων,
τῶν Φοινίκων, τῶν Σύρων, κτλ. ἀπαντῶμεν δὲ καὶ
ἐνταῦθα τὴν αὐτὴν ἀπάτην περὶ τῆς Ἀλεξανδρείας,
ἣν ἐκ πρώτης ἀρχῆς ἠθέλησαν πάντοτε νὰ ἀποδείξωσι
μᾶλλον Αἰγυπτιακὴν καὶ μᾶλλον Ἀσιατικὴν ἀπ' ὅτι
ἦν πραγματικῶς· ὅσον τὸ κατ' ἐμέ, νομίζω ὅτι βι-
βλιοθήκη ἐφ' ἧς πρῶστατο ὁ Ζηνόδοτος καὶ ὁ Λυκό-
ρρων περιεῖχεν ὀλίγους παπύρους ἱερογλυφικὰς καὶ
ἱερατικοὺς, καὶ δὲν φαντάζομαι νὰ ὑπῆρχον πολὺ
ριθμὸν τοιαῦτα συγγράμματα ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ
Καλλιμάχου· οὔτε πιστεύω ποτὲ ὅτι εὕρισκοντο ἐν
τῷ καταλόγῳ ταύτῃ πολλὰ χειρόγραφα Ἰνδικὰ ἢ
Περσικά ἢ πολλὰ ἀντίτυπα τοῦ πανκριτικοῦ Ῥω-
μαύκνα ἢ τοῦ Ὑάκνα τοῦ Ζωροάστρου (1). Μεταξὺ
τῶν ἱερῶν Ἀσιατικῶν βιβλίων τὰ τῶν Ἰουδαίων μό-
νον εὕρισκοντο ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ, ὅχι ὡς κώδεξ συ-
ναφθεῖς ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων μετὰ τῶν Αἰγυπτια-
κῶν κωδίκων, ἀλλὰ διότι ὑπῆρχον ἑκατὸν χιλιάδες
Ἰουδαίων εἰς Ἀλεξανδρείαν.

Κατὰ τινὰ ἐπίσημα ἔγγραφα νεωστὶ δημοσιευθέντα
(2), αἱ βιβλιοθήκαι τῆς Ἀλεξανδρείας περιεῖχον συγ-
γράμματα μεταρρασθέντα ἀπὸ πατρῶν τῶν διαλέκτων
τοῦ κόσμου εἰς τὸ Ἑλληνικόν· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα εἶνε
ἐμφύβολον, ὡς μὴ ὑπαρχούσης οὐδεμιᾶς ἀποδείξεως.
Οἱ Ἀλεξανδρεῖς ὡς Ἕλληνες ὀλίγον ἐτίμων καὶ ὀ-
λιγώτερον ἐτι ἐγνώριζον τὰς ξένας γλώσσας καὶ φι-
λολογίας, ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ φιλολογικοὶ θη-
σαυροὶ τῆς Ἀλεξανδρείας ἦσαν κυρίως Ἑλληνικοί·
ἐν δὲ μεταξὺ αὐτῶν ὑπῆρχε καὶ τι Ἀσιατικόν ἢ Αἰ-
γυπτιακόν, δὲν εὕρισκετο βεβαίως εἰς τὴν βιβλιοθήκην
τῶν ἀνακτόρων ἀλλ' εἰς τὴν τοῦ Σεραπείου· ἐκεῖ, ὡς
προεῖπον, ἐκώζετο λαΐφανον τοῦ παλαιοῦ Αἰγυπτιακοῦ
βίου, καὶ ἐκεῖ ὡσαύτως ὑπεισέφρυσαν ἱσως μετὰ τῶν
Ἀσιατικῶν δεισιδαιμονιῶν καὶ τινὰ βιβλία Ἀσιατικά.
Εἰς τὴν βιβλιοθήκην ταύτην τοῦ Σεραπείου ὁ Τερ-
τουλλιανὸς (3), ἀναφέρει κείμενον ἑβραϊκὸν τῆς ἀγίας
γραφῆς· πρέπει δὲ νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ἡ Ἑβραϊκὴ
ἦν γλῶσσα ζῶσα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

[1] Οἱ χρημαὶ τῆς Ζωροάστρου ἀναφέρονται μεταξὺ τῶν Ἀσιατι-
κῶν βιβλίων τῶν εὐρισκομένων εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἀλεξανδρείας,
ἀλλὰ τοῦτο τοσοῦτον ἦν σύγγραμμα τοῦ Ζωροάστρου ὅσον καὶ αἱ
Θερσικὲς ὁμναι τοῦ Ὀρρέως ἢ τὰ χρυσὰ ἱστὰς τοῦ Πυθαγόρου· γνωρί-
ζομεν, χάρις εἰς τὸν Ἀνακτίλ καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸν Κ. Βυρκόρ,
ὅτι τὰ βιβλία τοῦ Ζωροάστρου περιέχουσι τυπικὰ καὶ οὐχὶ χρηματῶν.

[2] Ταμνάχιον Ἑλληνικὸν Ἰνδοθινὸν ἀπὸ τοῦ Κ. Βερνάρ, καὶ σχό-
λιον λατινικὸν τοῦ ΙΕ. αἰῶνος δημοσιευθὲν ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ Κυρίου
Θεόφρου.

[3] Ἐκδοὶ τοῦ Ἀδδὰ Μήγρον, τ. 1' σ. 55.

Ἐπειδὴ ἀνέφερα δύο βιβλιοθήκας, πρέπει νὰ εἰπω
καὶ τινὰς λέξεις περὶ τῆς διαδοχῆς πυρκαϊᾶς τῆς
ἀποδιδομένης εἰς τὸν Ὀμέρου. Ὁ κόσμος ὅλος γνω-
ρίζει τὴν παραδοσιν ἧτις κατέστησε τὸ ὄνομα τοῦ Ὀ-
μέρου σύμβολον τοῦ φανητισμοῦ καὶ τῆς βαρβαρό-
τητος. Ἀλλὰ ὁ Ὀμέρου ἀφοῦ εἰς διάστημα αἰῶνων
ὑπέστη τὴν ὕδριν τῆς παρτιμιακῆς ταύτης φήμης,
ἐκπύχθη σχεδὸν ἀνέθυνος τῆς πυρπολήσεως τῶν
βιβλίων τῆς Ἀλεξανδρείας· τοῦλάχιστον ἀνεκαλύφθη-
σαν συνένοχοι προγενέστεροι ἐκείνου καὶ προξενήσαν-
τες πολὺ μεγαλτέραν ζημίαν· οἱ συνένοχοι οὗτοι
εἶναι ἐνδοξοὶ καὶ οὐδόλως ἄγριοι ἐχθροὶ τοῦ ἔξευ-
γανισμοῦ· καλοῦνται δὲ Καῖσαρ καὶ χριστιανισμός.

Ὁ Καῖσαρ εἶναι ὁ πρῶτος ἐνοχός· ἐνοχός ὅμως
ἀκούσιος, διότι πολιορκούμενος ὑπὸ τῶν Ἀλεξαν-
δρέων εἰς τὸ μέρος τῶν ἀνακτόρων ὅπου ἦν ἡ με-
γάλη βιβλιοθήκη, ἐνέβαλε πῦρ εἰς αὐτὸ, θέλων νὰ
πυρπολήσῃ τὸν Αἰγυπτιακὸν στόλον καὶ τὰς ὑπὸ τοῦ
ἐχθροῦ κατεχομένας οἰκίας· διὸ καὶ κούφως πως εἴ-
πον τινὲς ὅτι μετὰ τὸν Καῖσαρα οὐδὲν εὔρεν ὁ Ὀ-
μέρου νὰ πυρκαϊῇ· ὅπερ δὲν εἶνε κατ' ἀκρίβειαν
ἀληθές. ἐπειδὴ γνωρίζομεν ὅτι ὑπῆρξαν πολλαὶ συλ-
λογαὶ μορρωθεῖσαι πρὸς ἀναπλήρωσιν τῆς πρώτης,
καὶ ὅτι ὁ Ἀντώνιος ἐδωρήσατο τῇ Κλεοπάτρᾳ τὴν
βιβλιοθήκην τῆς Περγᾶμου, τὴν ἐνάμιλλον τῆς Ἀ-
λεξανδρείας, συγκεκμημένην δὲ ἐκ διακοσίων χιλιάδων
τόμων. Αἱ διακοσίαι οὗτοι χιλιάδες τῶν τόμων φαί-
νεται ὅτι κατετέλειοντο εἰς τὸ Σεραπεῖον, εἰς τὴν βι-
βλιοθήκην ἐκείνην τὴν θυγατέρα, ὡς ἐλέγετο, τῆς
μητρὸς βιβλιοθήκης, καὶ ἧτις περιεῖχε μέχρι ἑπτα-
κοσίων χιλιάδων τόμων. Ἀλλὰ καὶ ἡ δευτέρα αὕτη
ἐπέπρωτο νὰ ἐξαφανισθῇ ὑπὸ χειρῶν ἄλλων παρὰ
τὰς Ὀθωμανικὰς· προσβλήθεισά δις ὑπὸ πυρκαϊᾶς
ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ ἐπὶ Καρμάδου, δύσκολον
εἶναι νὰ ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιζήσωσιν εἰς τὴν προσβο-
λὴν τὴν ἐπὶ Θεοδοσίου γενομένην ὑπὸ τῶν χριστι-
ανῶν κατὰ τοῦ Σεραπείου. Τὰ ἐντὸς τοῦ οἰκοδομή-
ματος τούτου ἐπισεσωρευμένα βιβλία ἔπεται, ἂν ὅχι
ὅλα, τοῦλάχιστον πολὺ μέρος αὐτῶν νὰ ἐξηφανίσθῃ
ἐκ τοῦ ζήλου τοῦ καθωπλισμένου κατὰ τὴν ἡμέραν
ἐκείνην ἐναντίον παντὸς τοῦ ἐνθυμίζοντος τὴν εἰδω-
λοατρείαν· ἰδοὺ λοιπὸν αἱ δύο μεγάλαι συλλογαὶ
τῶν βιβλίων σχεδὸν ἐξαφανισθεῖσαι, ἡ τοῦλάχιστον
διασπαρῆσαι πρὸ τῆς ἀρίξεως τοῦ Ὀμέρου. ἀπ' ἐ-
ναντίας τῶν ἀναντιρρήτων αὐτῶν περιστάσεων ὁ
Κ. Μάττερ ἀποφνίσκει ἐπιτήμως ὅτι ἡ ὑπαρξὶς καὶ
ἡ πυρπόλησις μιᾶς βιβλιοθήκης εἰς τὴν Ἀλεξάν-
δρειαν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ Ὀμέρου εἶναι συμβε-
βηκὸς ὅπερ πρέπει νὰ λάβῃ καὶ πάλιν τὸν τόπον
τοῦ εἰς τὴν ἱστορίαν. εἰς τοὺς λόγους τούτους ἐπι-
τρέπεται νὰ ἰδῶμεν διαμαρτύρησιν ἐναντίον γνώμης
ἡ ὁ ΙΗ'. αἰὼν ἐξέφρασε, φαίνεται, χαρίζομενος. Ὁ
Γιββων καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς τῆς αὐτῆς ἐποχῆς
ἐνδέχεται νὰ ἐχάρησαν ὅπως οὖν βλέποντες τὴν πε-
ριημοτέραν βαρβάρων πράξιν τῆς ἱστορίας μετα-
φρεθεῖσαν ἀπὸ Ὀθωμανῶν εἰς χριστιανούς, ἀπὸ κα-
λίου εἰς ἐπίσκοπον· ἡμεῖς δὲ χωρὶς παντελῶς νὰ
ἤμεθα τῆς αὐτῆς γνώμης δυνάμεθα νὰ ἀντιταχθῶ-

μεν εἰς τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο τῆς ἀντενεργείας ὅπερ φέρει τὸν Κ. Μάττερ εἰς τὸ νὰ καταπολεμῇ σήμερον τὸν Γιββωνα καὶ ἄλλους συγγραφεῖς κινουμένους, ὡς λέγει, ὑπ' ἄλλου πνεύματος. Ἐνδιδόντες εἰς τὴν γνώμην τοῦ Κ. Μάττερ, ὅτι ἐπειδὴ μετὰ τὴν κατατροφὴν τοῦ Σεραπίου ὑπῆρχον εἰσέτι ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ φιλόλογοι καὶ φιλόσοφοι, εἶνε ἐπόμενον νὰ ὑπῆρχον καὶ βιβλία, ἐπιμένοντες πάντοτε εἰς τὴν ἱστορικὴν περίστασιν ὅτι αἱ δύο μεγάλαὶ συλλογαὶ εἶχον ἐξαφανισθῇ πρὶν τῆς ἐλευθέρου τοῦ Ὁμέρου, ἢ μὲν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, ἢ δὲ ὑπὸ τῶν χριστιανῶν, καὶ ὅτι μεγάλη πυρκαϊὰ ὡς ἡ ὑπὸ τῆς παραδόσεως ἀποδιδόμενη τῷ Ἀραβὶ καλίφῃ εἶχε καταστῆναι ἀδύνατος· ἕκαστος πρέπει νὰ κρίνεται κατὰ τὰ ἔργα του· αἱ ἡμεθεὶς δίκαιοι πρὸς πάντας, ἔτι καὶ πρὸς τὸν Ὁμέρον αὐτὸν· ἅς μὴν ἔχωμεν θρησκομανίαν οὔτε κατὰ τῆς θρησκομανίας αὐτῆς· ἡ φιλοσοφία εἶχε καὶ αὐτὴ τὴν μανίαν της κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα· τοῦ δὲ παρόντος ἡ δόξα ἔπρεπε νὰ συνίσταται εἰς τὸ νὰ μὴν ἔχη καμμίαν.

Ἡ Ἀλεξανδρινὴ φιλολογία ἦν ὅλως Ἑλληνικὴ περιστρεφόμενη πάντοτε εἰς τὸν αὐτὸν κύκλον, πότε μὲν πολυμαθοῦς ἀναγεννήσεως, πότε δὲ μικρολόγου ἐπικρίσεως τῶν μεγάλων συγγραφέων τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ἰδιαίτερος καὶ χαρακτηριστικὸς αὐτῆς τρόπος τοῦ γράφειν οὐδὲν εἶχεν Ἀσιατικόν, εἰμὴ μόνον τὸ ὀγκώδες ὕψος τῶν Λυκοφρόνων καὶ τῶν Κλαυδιανῶν (1), ἐλάττωμα φυσικόν τῆς ἐκ τῆς πτώσεως προερχομένης ἀπειροκαλίας· τὰ εἶδη δὲ καθ' ἃ ἡ φιλολογία αὕτη διαπρέπει, ὡς τὸ ἐπιγράμμα, τὸ εἰδύλλιον καὶ τὸ ἐλεγεῖον, εἶναι ὅλως Ἑλληνικά· Ἐπὶ τοῦ θεάτρου τῆς Ἀλεξανδρείας ἀπήγγελλον τὰ διηγήματα τοῦ Ἡρόδοτου καὶ τὰς βραβυδίας τοῦ Ὁμήρου. Ἡ Ἀλεξανδρινὴ φιλολογία συνδέεται μετὰ τοῦ Ὁμήρου διὰ τῶν ποιητῶν καὶ τῶν ἐπικριτῶν της· τινὲς ἐξ αὐτῶν ἐπιχεροῦσιν ἐξακολούθησιν αὐτοῦ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον των, ὡς ὁ Κόλουθος, καὶ ὁ Τριφιόδωρος, καὶ οἱ λεγόμενοι Ὀμηρικοὶ συνθέτουσι κέντρωνας καὶ παρωδίας τοῦ ποιητοῦ οὐ φέρουσιν ἐπιστήμως τὸ ὄνομα· ἄλλοι γράφουσιν τὴν Ὀδύσειαν χωρὶς νὰ μεταχειρισθῶσι τὸ στοιχεῖον σ. καὶ ἄλλοι ἀποκόπτουσιν ἀφ' ἑκάστης βραβυδίας τῆς Ἰλιάδος ἓν τῶν εἰκαστικωτέρων στοιχείων τοῦ ἀλφειοῦ του· τὸ δὲ μέγα ἔργον τῶν σοδαρωτέρων εἶναι νὰ ἀναθεωρῶσι τὸ κείμενον τοῦ Ὁμήρου· καὶ εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην καταγίνονται καὶ οἱ Βασιλεῖς· οἱ ἴδιοι (2). Ὁ Ἀρίσταρχος εἶναι ὁ ἀληθὴς παραστάτης τῆς φιλολογίας ταύτης· εἰς πάντα δὲ ταῦτα οὐ δὲν Αἰγυπτιακόν, Ὁ Ἰδὺς τοῦ Καλλιμάχου ἦν οὐχὶ ἄσπρα διὰ τὸ ἱερὸν πτηνόν, ἀλλὰ σάτυρα δι' ἡ· ἐμυκτήριζε τοὺς ἀντιζήλους του. Ὁ Λυκούριος κι-

νούμενος μόνον ὑπὸ τοῦ μεγάλου βαθμοῦ τῆς ἀσεβοῦς εὐπιστίας του, ἐδυνήθη νὰ φαντασθῇ ὅτι ἀνεῦρεν εἰς τὰ Διονυσιακὰ τοῦ Νόνου λείψανα ἱεροῦ συγράμματος περὶ τῶν ἡμερολογίων, συντεθέν 1,600 ἔτη πρὶν τοῦ Ὁμήρου. Ὁ Νόνος οὐδὲν ἐδανείσθη παρὰ τῶν ἀγιαττηρίων τῆς Αἰγύπτου, ἀλλ' ὡς ἀληθὴς Ἀλεξανδρεὺς γράφων εἰς πόλιν ὅπου ἡ ἀστρονομία ἀσκουμένη μετ' ἐπιφανείας ὑπὸ τῶν σοφῶν, ἦν ἐν πολλῇ χρήτει μεταξὺ τῶν πεπαιδευμένων, ὅπου αἱ ἑπτὰ πρώτιστοι ποιηταὶ ἀπετέλουν μίαν πληθιάδα, ὅπου οἱ κομψότεροι μεταμόρφωνον εἰς ἀστερισμὸν τὴν κόμην τῆς βασιλισσῆς Βερενίκης, διὰ σχολαστικῆς ὁλως καὶ ὁλως νεοφανοῦς ἀξιώσεως εἰς τὴν ἐπιστήμην εἰσέγαγε τὴν ἀστρονομίαν εἰς τὴν μυθολογίαν, περὶ δὲ τοῦ ὅτι ἐμειμήθη ἀρχαῖον Αἰγυπτιακὸν ποίημα ἀμφιβιβλῆται ποῦ ἂν ποιήματα, τοῦλάχιστον δ. πωσοῦν ἐκτεταμένα ὑπῆρχαν ποτὲ εἰς τὴν ἀρχαίαν Αἴγυπτον. Αἰὼν ὁ Χρυσόστομος λέγει ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι δὲν εἶχον στίχους· καὶ τοῦτο μὲν εἶναι πιθανῶς ὑπερβολή, ὅτι ἐπὶ τῶν μνημείων παρίστανται ἱερεῖς ἀδόντες καὶ ἔχοντες προσωρὸν εἰς κινύρας εὐρεθείσης ἐπὶ τῶν τάφων, καὶ ὁ Χαμπολλίων ἀνέγνω ἄσπρα πεποιημένον πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ μόχθου τῶν βῶν τῶν πατούντων τὸν οἶτον. ἀλλὰ μακρὰν ἀπέχουσι ποιήματα τινὰ θρησκευτικὰ ἢ δημοτικὰ τῶν μεγάλων ποιημάτων οἷα εἶδοντο νὰ γνωρῇ καὶ νὰ μιμηθῇ ὁ Νόνος· οὐδὲν ὁμοῦ ἄρα τα τοιαῦτα μεγάλα ποιήματα ἐράνη μέχρι τοῦδε οὔτε ἐπὶ τῶν τειχῶν τῶν ναῶν, οὔτε ἐπὶ τῶν ἱερογλυφισκεπῶν παύρων. Φαίνεται ὅτι αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ τὰ τυπικὰ μετ' ἀναπτύξεων ἐκτεταμένων ἔλαβον παρ' αὐτῶ τῶν εἰς τὰ μνημεῖα καὶ τοὺς ἱερεῖς παραδεδομένῳ λαῶ τὸν τόπον τῆς παρ' ἄλλοις ἔθνεσιν ἡρωϊκῆς ἢ θρησκευτικῆς ἐποποιίας.

Ἡ Ἀλεξανδρινὴ ἄρα φιλολογία δὲν ἀνήκει εἰς ἓνα τῶν ἄλλ' εἰς μίαν ἐποχὴν· μεταξὺ τῶν μάλλον τιμώντων αὐτὴν ἀνδρῶν ἀριθμοῦνται πάμπολλοι ξένοι, ὁ Σκελὸς Θεόκριτος, π. χ. ὁ Κῶος Φιλήτας, ὁ Κολοφώνιος Ἑρμοσιάνης κτλ. Τινὲς μάλιστα ἐξ αὐτῶν οὐδὲ ἔλθον ποτὲ εἰς Ἀλεξανδρείαν, καθὼς ὁ Εὐφορίων ὅστις γεννηθεὶς εἰς Χαλκίδα, ἐξῆλθεν εἰς Σελεύκειαν καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ ὅστις ὁμοῦ μετράται μετὰ τῶν Ἀλεξανδρινῶν ποιητῶν, ὡς καὶ ὁ Ρίανθος καὶ ὁ Παρθένιος οὗς ὁ Τιβέριος ἐτίμα ἐπίτῃ· μετὰ τοῦ Εὐφορίωνος εἰς τὰς φιλολογικὰς προτιμήσεις καὶ τὰς ποιητικὰς μιμήσεις του. Ἡ Ἀλεξανδρινὴ φιλολογία οὐδὲν ἔχει ἐπομένως Αἰγύπτιον, καὶ μόλις ὑποκρίνεται ἐν αὐτῇ ἡ γειτνίασις τῆς Ἀσίης· ἔχει ὁμοῦ τὸν χαρακτῆρα τῆς ἡλικίας της καὶ τὰ ἐλαττώματα τῶν γεγραμμένων φιλολογικῶν· γραῖα, φιλάρεστος καὶ σχολαστικὴ ἔχει τὴν ἐπιτήδευσιν ἀντὶ τῆς ἐμπνεύσεως καὶ τὴν θεωρίαν τῆς τέχνης ἀντὶ τῆς μεγαλοφυΐας τῆς τέχνης.

Ingenio quamvis non valet, atre valet:

ὅπερ ὁ Ὀβίδιος εἶπε τραχέως περὶ τοῦ Καλλιμάχου λέγων καὶ ἐγὼ περὶ αὐτῆς ἰσως ἐπίτῃ τραχέως.

Ὡς συμβαίνει εἰς τὰς νοθευθείσας φιλολογίας, παρὰ τὴν ἐπιτήδευσιν εὐρίσκεται πολλάκις καὶ ἡ ἀμέλεια,

(1) Ὁ Κλαυδιανὸς γεννηθεὶς εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν, ἔγραψε κατ' ἀρχὰς Ἑλληνιστί, καὶ πρέπει νὰ συγκαταριθμηθῇ μετὰ τῶν Ἀλεξανδρινῶν ποιητῶν.

(2) Πτολεμαῖος ὁ Φύσκων ὁ ἐνομαζόμενος ἐπίσης καὶ Φιλολόγος ἦν Ἀρίσταρχ. παρὰ τοῦ Κ. Ἐγκερ εἰς τὴν ἀναθεώρησιν τῆς 1 Φεβρουαρίου 1846.

ὁ Πλωτίνος, ὡς λέγει ὁ Πορφύριος, ποτὲ δὲν ἀνεγίνωσκεν ὅπερ ἔγραφεν· ὅποια διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἀτέχνου ταύτης αὐτοσχεδιάσεως καὶ τῆς ἐκλεκτῆς συγγραφῆς, τοῦ ἐπιτηδείου ἀττικισμοῦ τοῦ ὕφους τοῦ Πλάτωνος! εἶναι γνωστὸν ὅτι ὑπέρματρος γονιμότητος εἶνε καὶ αὕτη σημεῖον πτώσεως· ὁ Καλλιμάχος ἔγραφεν ὀκτακόσια συγγράμματα, καὶ ὁ σιδηρόσπ. λαγῆκος Δίδυμος ἐξ ἑξακτὰς τόμων· πρέπει νὰ ἀπελπισθῶσιν αἱ σύγχρονοι ἡμῶν γονιμότητες.

Ἡ ῥητορικὴ, περὶ ἧς εἶναι καιρὸς νὰ ὁμιλήσωμεν, θριαμβεῖ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ ἀπαντᾷται πανταχοῦ εἰς βαθμὸν ὥστε ῥήτωρ Ἕλληνα ὁ Θεόδοτος παρρησιάζει εἰς τὸν Καίσαρα τὴν κεφαλὴν τοῦ Πομπηίου. Τί δὲ Ἑλληνικώτερον τῆς ῥητορικῆς ἢ τί ἦττον Αὔγουστιον; ὅσον παρατηρῶ τὴν Ἀλεξανδρινὴν φιλολογίαν, τοσοῦτον βλέπω ἐν αὐτῇ τὸ σημεῖον τῆς ἡλικίας καὶ οὐχὶ τὸν τύπον τοῦ τόπου. Ἡ Ἀλεξανδρεία δὲν εἶναι ἡ πατρίς ἀλλὰ ἡ χρονολογία τῆς φιλολογίας ταύτης· τὸ πολὺ ἐκεῖνος ὁ κατ' ἐξοχὴν πένθιμος τόπος, ὁ τόπος ὅπου ἡ εἰκὼν τοῦ θανάτου παρίστατο πανταχοῦ, καὶ μέχρι τῶν συμποσίων αὐτῶν ἐδύνατο νὰ ἐνεργῇ ἐπὶ τῆς φαντασίας τῶν ποιητῶν, ἐμπνέων εἰς τὸν Χερέμωνα στίχους πρὸς ἑπαινον τοῦ θανάτου ὃν κατεγέλα ὁ Μαρσιάλ.

Ἡ Ἀλεξανδρινὴ τέχνη ἐπεταὶ νὰ ἐδοκίμασε μᾶλλον ἢ ἡ φιλολογία τὴν ἐπιβροχὴν τῆς Αἰγύπτου ἢ Αἰγυπτιακὴν φιλολογίαν, ἃν δύνανται νὰ ὀνομασθῇ οὕτως, ἦν περικεκαλυμμένη ὑπὸ τῶν μυστηρίων τῆς γραφῆς τῆς· ἡ δὲ τέχνη ὠμίλει πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς γλῶσσαν ἢ οἱ πάντες ἐδύναντο νὰ ἐννοήσωσι καὶ νὰ ἐπαναλάβωσιν.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἀρχιτεκτονικὴ, ἐράμιλλος καὶ οὕτως εἰπεῖν ἱρλότυπος τῶν κολοσσαίων διαστάσεων τῆς Αἰγυπτιακῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἤγειρε τὸν φάρον καὶ τὴν στήλην τῆς Ἀλεξανδρείας· ἡ ὑπέρτοκος καὶ τοσοῦτον παραδόξως κεκοσμημένη ἄμαξα ἢ κομίσασα εἰς τὴν πόλιν ταύτην τὸ σῶμα τοῦ Ἀλεξάνδρου, παρίστα διὰ τοῦ ἐκτάκτου καθωραϊσμοῦ τῆς φαντασίας μεγαλοπρεπῆ τῆς Ἀσιατικῆς ἀρχιτεκτονικῆς· ὅποια καὶ ἂν ἦ ἡ ἀλήθεια ἐφ' ἧς θεμελιούται ἡ τεράστιος διήγησις ἀνδριάντος τινὸς τῆς Ἀρσινόης περιστρεφόμενου ὑπὸ μαγνητῶν, πρέπει πάντοτε νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὑπῆρξεν ἀλλόκοτος τις ἐπιχειρήσις εἰς τὴν ὁ πόθος τοῦ καινοφανοῦς καὶ τοῦ παραδόξου ἐκίνησε τὴν Ἑλληνικὴν γλυπτικὴν νὰ ἀντιταχθῇ πρὸς τὰ ξένα θαυμάσια τῆς ἐπιχωρίου γλυπτικῆς· ὅσον δὲ περὶ τῆς ζωγραφικῆς, ἃ οἱ Αἰγύπτιοι ἱερογραμματεῖς ἐχάραξαν κατὰ τὸν καιρὸν τῶν Πτολεμαίων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐπὶ τῶν τειχῶν τῶν ναῶν (1) πίνακας συντεθειμένους ἐξ ἱερογλύφων καὶ συμβόλων κατὰ τὴν παράδοσιν, αἱ εἰκόνες αὗται ὁμοιάζον κατὰ πολὺ τὰ ἡδὴ πεπαλαιωμένα δοκίμιζ τῆς Ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς ἧτις ὅμως τοσοῦτον εἶχε τελειοποιηθῇ

κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὥστε δὲν ἐπεθύμει νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὸ σημεῖον ἀφ' οὗ ἀνεχώρησε διὰ μιμήσεως τρόπου ζωγραφίας ὁμοιάζοντος τὰς πρώτας ἀρχάς τῆς καὶ ἐν αὐτῇ ἴσως ἐνέπνευσεν ἡ ἱερατικὴ ζωγραφικὴ ἔμειναν εἰς τοὺς ναοὺς· ἀλλ' οἱ Πτολεμαῖοι οὕτινες ἐξηκολούθουν βεβαίως νὰ παρίστανται εἰς αὐτοὺς ὡς καὶ εἰς πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον λατρευόμενοι πρὸ τοῦ Ἀμμωνος ἢ τοῦ Ὀσίριδος, περιεκυκλώθησαν ὑπὸ ζωγράφων Ἑλλήνων. Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ δὲν φαίνεται νὰ εἶχεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Αἰγυπτίου τεχνίτας· ἔφερεν ὅμως τὸν Ἀπελλὴν ὃν ἐκληροδότησεν εἰς αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος· ὁ τεχνίτης αὗτος κατὰ τὸ διάστημα τῆς διατριβῆς του παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς Αἰγύπτου μετεχειρίσθη τὴν τέχνην του εἰς τὸ νὰ καταμηνύσῃ καὶ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς συκοφάντας του, καὶ ἔγραφεν ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὴν ἀλληγορικὴν ἐκείνην εἰκόνα τῆς Συκοφαντίας συρούσης τὸ θυμὸν τῆς πρὸ τῶν ποδῶν τῆς Ἀμαθείας καὶ ἀκολουθουμένης ὑπὸ τῆς Μεταμελείας, εἰκόνα ἣν ὁ Ραφαὴλ ἀνεκαίνισε, κατὰ τὴν περιγραφὴν τῶν ἀρχαίων, εἰς ἱερογραφίαν εὐρισκομένην ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῶν Παρισίων (Ιουντε).

Πτολεμαῖος ὁ Φιλᾶδελφος ἐπίσης φίλος τῆς Ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς διὰ συνθήκης μετὰ τοῦ Ἀράτου ἐλάβανε διὰ τὰς στοάς του πολλὰ ἀριστουργήματα τῆς σχολῆς τῆς Σικυῶνος, μιᾶς τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ περιφημοτέρων τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Υἱὸς τοῦ Νικίου, ὁ ὕμνηθεις ὑπὸ τοῦ Μαρσιάλ ἐπανεφέρθη ὑπὸ τοῦ Αὔγουστου ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας· ὥστε ἀποδεικνύεται ὅτι τὰ ἀριστουργήματα τῆς Ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικῆς συνελέγοντο μετὰ σπουδῆς εἰς ταύτην τὴν πόλιν ἧτις, ὡς εἶπεν ὁ Σαῖν-Μαρτίνος ἦν οὐχὶ πόλις Αἰγυπτιακὴ, ἀλλὰ πόλις Ἑλληνικὴ ἐν Αἰγύπτῳ.

Ἡ ἐπιβροχὴ ἐκείνων τῶν μυστηριωδῶν γνώσεων, ἐκείνων τῶν βαθύων δογμάτων τῶν ἀποδιδωμένων εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐμεγαλοποιήθη πρὸ πάντων ὑπὲρ τὸ μέτρον εἰς πᾶν τὸ ἀναγόμενον εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν φιλοσοφίαν τῆς Ἀλεξανδρείας· δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς προκατελημμένος κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ἃν καταπολεμῶ τὰς συστηματικὰς καὶ κατὰ παράδοσιν ὑπερβολὰς αἵτινες προταθεῖσαι πρὸ πολλοῦ καὶ ἐπαναλαμβάνομεν ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα, κατήντησαν συνήθεις εἰς τὴν γνώμην τοῦ κοινοῦ μέχρι τοῦ βασιλεῦς τοῦ καθιερούοντος τὴν πρόληψιν· τοῦλάχιστον οὐδεὶς δύναται νὰ με κατηγορήσῃ ὡς πάσχοντα τὴν τόσον κοινὴν μανίαν ὑπὸ τῆς ὁποίας κινούμενοι τινὲς συγγραφεῖς μεγαλοποιοῦσι τὴν σπουδαιότητα τοῦ ὑπερασπιζομένου ὑπ' αὐτῶν ἀντικειμένου· σπουδάζων τὰ ἱερογλυφικὰ καὶ τὰ μνημεῖα δύναται σήμερον καθεὶς νὰ ἀρχίσῃ νὰ ἐννοῇ ὅτι διαμαρτύρομαι ἐναντίον τοῦ ἀμέτρου Αἰγυπτιασμοῦ, μέχρι τοῦδε τοῦτο ἦν ἀδύνατον. ἀπένεμον πολὺ εἰς τὴν Αἴγυπτον, διότι τὴν ἐγνώριζον ὀλίγον. ἀλλ' ἡδὴ γνωρίζοντες ἱκανῶς τί ἦν, δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν τί οὐκ ἦν· εἶνε καιρὸς νὰ δώσωμεν αὐτῇ τὴν ἀληθῆ θέσιν τῆς εἰς τὴν ἱστορίαν πρῆξι· ἀνθρωπότητος, καὶ ἡ θέσις αὕτη θὰ μείνῃ βεβαίως μεγάλῃ ἀρκοῦσιν εἰς τὴν παλαιὰν Αἴγυπτον ἢ

(1) Οὐδὲ ἱχθὺς αὐτῶν ἀνέβη· εἶναι ὅμως γνωστὸν ὅτι τὰ ἱερογλυφικὰ, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τὸ σημεῖον τῆς ζῆς ἐχαραττόντο ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν τειχῶν τοῦ Σαραπίου.

θησκεία της, αἱ τέχναι της, τὰ καταστήματά της, ὅλος ὁ τόπος ἀρχαῖος καὶ τόσον περίεργος πολιτισμός της ὁ γεγραμμένος ἐστὶ καὶ ἐπὶ τῶν μνημείων της, χωρὶς νὰ ᾔηται ἀνάγκη νὰ αποδώσωμεν εἰς αὐτὴν τὰς Ἀλεξανδρινὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν Ἀλεξανδρινὴν φιλοσοφίαν τὰς ἐξαίρετως καὶ σχεδὸν ἀποκλειστικῶς Ἑλληνικάς, καθὼς καὶ αὐτὴ ἡ ἰδίᾳ Ἀλεξανδρεία τὴν ἀλήθειαν ταύτην συναισθάνεται ζωηρῶς ὁ βλέπων τὴν πόλιν ταύτην κεχωρισμένην ἀπὸ τοῦ λοιποῦ τῆς Αἰγύπτου καὶ μόνον τεχνητῶς συναπτομένην μετ' αὐτῆς τετραμμένην δὲ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἣν φαίνεται ὡς νὰ καλῇ τὰ πράγματα, ὡς μετ' ὀλίγον θὰ ἴδωμεν, ἐπικυροῦσι πληρέστατα τὴν ὑπὸ τῶν τόπων προσγινομένην ἐντύπωσιν.

Ἐξοχος δόξα θὰ ᾔη διὰ τὰ ἀρχαῖα Αἰγυπτιακά δόγματα ἂν εἶχον ἐμπνεύσῃ αὐτὰ τὴν Ἀλεξανδρινὴν μάθησιν, διότι πασίγνωστον εἶναι σήμερον ὅτι αἱ ἐπιστήμαι, κατὰ τὴν νεωτέραν σημασίαν πῆς λέξεως, δηλαδὴ αἱ ἐπιστήμαι τῆς περατηρήσεως καὶ τῆς πείρας κατὰγονται ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας. αἱ γεωγραφικαί, μαθηματικαί, ἀστρονομικαί καὶ ἱατρικαὶ γνώσεις προώδευσαν εἰς βαθμὸν ἄγνωστον μέχρι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς· νέαν κίνησιν ἔλαβον αἱ ἐπιστήμαι αὗται εἰς ταύτην τὴν πόλιν ἥτις διὰ τοῦ βιομηχανικοῦ, ἐμπορικοῦ, πεπαιδευμένου καὶ ἐκλεκτικοῦ πνεύματός της εἶναι σχεδὸν πόλις ἐκ τῶν νεωτέρων, πόλις τοῦ 16' καὶ κατὰ τι τοῦ 19' αἰῶνος. ὅσοι δὲν ἐγνώριζον ὅποια ἦν ἡ βῆσις τῆς Αἰγυπτιακῆς κοινωνίας, καὶ ἐκυριεύοντο ὑπὸ δοξασιῶν ἐσφαλμένων μεταδοθεισῶν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ διαιτυλιζουσῶν τὴν ἀπάτην ἣν φυσικὸν καὶ ἀποδίδωσιν εἰς τὴν Αἴγυπτον μέγα μέρος τῶν Ἀλεξανδρινῶν ἰδεῶν καὶ γνώσεων· ἀλλὰ ἡ σπουδὴ τῶν μνημείων τῶν διερμηνευθέντων διὰ τῆς βοήθειας τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ Χαμπαλλίωτος ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ ἀποφανθῶμεν περὶ τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἀρκεῖ διὰ νὰ ἐποδείξωμεν ὅτι ἡ Αἴγυπτος ἦν σχεδὸν ολοκλήρως ξένη εἰς τὰς γνώσεις ταύτας, καὶ οὐτε εἶχε ποτὶς τὰς ἰδίας αἰετὸς ἠθέλησεν νὰ ἀναβιδάσῃ μέχρι ἐκείνης· ἡ Ἀλεξανδρινὴ ἀνάπτυξις πρέπει νὰ θεωρῇται τοῦ λοιποῦ ὡς γέννημα ἐπιτόκιον τῆς Ἑλληνικῆς μεγαλοφυΐας κινήσεως ἔως ὑπὸ τῆς συγκεχυμένης ἰδέας μυστηριώδους τινὸς δόγματος καὶ φωτισθείσης ὑπὸ τινῶν ἀκτίνων ἐπιστήμης ἣν συστέλλομεν μὲν μεγάλως ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἀρνηθῶμεν ὅλως διόλου.

(Ἀκολουθεῖ.)

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΙΩΣΗΦ ΡΕΓΑΛΔΗΣ.

Ὁ περίφημος αὐτοσχεδιαστὴς Ρεγάλδης, ὅπου ἐπὶ δεκαετίαν ἐνέπλησε θαυμασμοῦ τὰς διαφορὰς πόλεις τῆς Εὐρώπης, ἐσπευσε τὰ βήματά του πρὸς τὴν Ἀνατολήν, ἐπισκεπτῶν νέας ἐμπνεύσεις εἰς τὰ παρθενικά κάλλη τοῦ κλίματος ἐκείνου. Περιφέρων τὴν δόξαν τοῦ ἀπὸ τὴν ἐκατόμυλον πόλιν, καὶ ἀπὸ τὰς πυραμίδας τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὴν Προποντίδα καὶ

εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Μέλητος, ἦλθε καὶ εἰς τὴν Πόλιν τῆς Παλλάδος νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ ὄνειρον τῶν παιδικῶν χρόνων του, νὰ ἀσπασθῇ καὶ νὰ θαυμάσῃ τὸν Παρθενῶνα.

Μίαν ἐσπέραν τοῦ Ἰουνίου ἠνοίγετο, εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Ἀγγλίας, ἀκαδημία αὐτοσχεδίου ποιήσεως. Ἦτον ἤδη νύξ καὶ σπεῦδον ἀνυπόμονος τὸ βῆμα εἰσέρχομαι πρῶτος εἰς τὴν προετοιμασθεῖσαν αἴθουσαν, καὶ ἀπαριθμῶ ὀκτὼ σειρὰς καθισμάτων ἀρμονικῶς καὶ εὐτάκτως διατεθειμένας. Ὅπισθεν δὲ αὐτῶν εἰς τοὺς τοίχους ἐστηριγμένα, ὑπάρχουσι δύο ἀνακλιντήρια, εὐρύχωρα, μαλακά, καταλλήλα διὰ τὴν πολυλογία, ἢ διὰ τὰς κερί μηδενὸς σκιφείας. Εἰσέρχονται μετ' ὀλίγον πολλοὶ Κύριοι καὶ Κυρίαι κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος ἐκ τῆς ἀριστοκρατίας τῆς Πρωτευούσης. Ἡ λέξις αὕτη δὲν πρέπει νὰ σκανδαλίσῃ τινὰ· οἱ συνταγματικοὶ θεσμοὶ τῆς Πατρίδος μας κατήργησαν τὴν ἀριστοκρατίαν, ἀλλὰ δὲν ἐξορίζουσι τοὺς ἀριστοκράτας.

Μεταξὺ τῶν ἀριστοκρατῶν τούτων τῆς διπλωματίας, τῶν γραμματῶν τοῦ πλοῦτου, τῆς περιεργείας, τῆς μουσικῆς, τοποθετοῦμαι ὡς ἐν παραθύρῳ ἐγὼ, μέλος τοῦ λαοῦ ταπεινόν, τέκνον ἀπόδητον τῆς τύχης, καὶ περιμένω μὲ ψυχὴν ἐτοιμὴν εἰς ἀκοήν καὶ εἰς αἴσθημα.

Κατέμπροσθεν τοῦ ἀκροατηρίου εἶναι κατεσκευασμένον σκηνώμα δύο μόλις ἐξέχον παλάμας καὶ ἐμοιάζει μικρὴν ὀρχήστραν· τὸ σκηνώμα τοῦτο εἶναι θεατῶν τῶν Μουσῶν ὅπου μέλλει νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ξανθὴ, ἡ χαρίεσσα μορφή τοῦ Ρεγάλδης.

Φιλόφων καὶ μειδιῶν μᾶς προσκαλεῖ νὰ γράψωμεν θέματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων μέλλει αὐτὸς νὰ αὐτοσχεδιάσῃ. Μεταξὺ δὲ τοῦ σκηνώματος καὶ τῶν καθισμάτων, τελεῖται μικρὸν τι δῶμα κανονισμένον ἀπὸ τὴν ἐλθουσαξίαν. Κύριοι τινὲς φιλοφρονοῦσιν ἐν κύκλῳ τὰς κυρίας, ἐρωτῶντες περὶ τῆς ὑγείας των, ἢ αἰτιώμενοι τὸν ἀφόρητον καύσωνα τῆς ὥρας, ἢ περὶ ἄλλα ὁμοίως σοβαρὰ ἀντικείμενα ἐνδιατρίβοντες. Εἰς δὲ τῶν ἀριστοκρατῶν τούτων κυρίων—γλυκὰ μειδιῶν, στρέφων εὐτόνως τὸ παχὺ σῶμά του, καὶ κύριος τῶν ἐλευθερίων ἐκείνων τρόπων οὔτινες ἀποβρύουσιν ἀπὸ τοῦ πλοῦτου, ἢ ἀπὸ τοῦ γένους—περιφέρεται κρατῶν ἐπὶ τοῦ πύλου τοῦ γραφίδα καὶ χάρτην, καὶ παρακαλεῖ τὰς κυρίας νὰ γράψωσι.

Ἀλλ' ἰδοὺ ὁ Ποιητὴς ἀθροίζων τὰ θέματα. Τὰ διπλῶναι διὰ τῆς παλάμης, τὰ ρίπτει εἰς ὑαλίνην φιάλην, τὰ ἀναμιγνύει, καταβαίνει, καὶ ἰδοὺ, χαρίεσαι θεραπαινίδες τῆς τύχης, αἱ κρινοδάκτυλοι χεῖρες ἐπτά Κυριῶν ἀφαιροῦσιν ἐκ τῆς φιάλης ἐπτά θέματα. Ἐπιτρέφει εἰς τὴν ὀρχήστραν ὁ Ποιητὴς καὶ κάθηται πλησίον μικρᾶς τραπέζης ἀνελίσσων τοὺς κληρωθέντας χάρτας. Καὶ σύννους εἶναι καὶ σκεπτικός, καὶ φαίνεται προσευχόμενος εἰς τὴν Θεὰν Μνημοσύνην. «Ὁ οἶστρος τοῦ αὐτοσχεδιάζοντος ποιητοῦ» λέγει καὶ παιανίζει ἅμα ἡ μικρὰ μουσικὴ, δεξιόθεν αὐτοῦ κειμένη. Παύει διὰ νεύματος αὐτῆς καὶ ἰδοὺ ἡμεῖς περιμένοντες σιωπηλότεροι ἀγαλμά-